

Föräldrars livserfarenheter som resurs i flerspråkiga skolor

Eleverna i förberedelseklassen årskurs 8-9 hade läst Sandor slash Ida av Sara Kadefors som handlar om en tuff och populär tjej och en ängslig och blyg kille. När de två chattar med varandra försöker de vara någon annan än den de egentligen är. Boken blev en ingång i klassen till att tala om rädsla för att vara den man egentligen vill vara. I samband med att klassen läste boken fick eleverna i läxa att intervjua en förälder eller någon annan äldre person om rädsla och oro. Läxan inleddes med en kort presentation och därefter följde frågorna:

- 1. Be föräldrarna berätta om en gång när de var jätterädda!*
- 2. Vad var ungdomar och barn rädda för när dina föräldrar var små? Vad oroade man sig för?*
- 3. Vad gjorde de när de var rädda? Vem pratade de med?*
- 4. Vad var de vuxna rädda för på den tiden?*
- 5. Vilka skillnader fanns det på den tiden mellan mäns och kvinnors rädsla?*
- 6. När du har frågat om hur det var i hemlandet, så är det dags att fråga om vad de är rädda för idag, i Sverige. Vad oroar de sig för?*
- 7. Vad är det för skillnad mellan att oroas och att vara rädd?*

Läraren gick igenom läxan och diskuterade frågorna innan läxan delades ut. Detta gjorde eleverna nyfikna på vad de äldre skulle svara. När eleverna genomfört intervjuerna gick läraren tillsammans med eleverna igenom fråga för fråga.

Eleverna körde ihop bänkarna så att de satt i en stor ring och så började de berätta en efter en vad de vuxna hade svarat på frågorna i läxan. Någon elev berättade att männen var rädda för att bli inkallade till kriget och att kvinnorna var rädda för att deras män skulle dö då de var inkallade. De män som var inkallade var rädda för att något skulle hända familjen när de inte var hemma. Någon förälder svarade att bönder och bybor var oroliga för att deras djur skulle bli sjuka. Några män var rädda för att kvinnorna skulle få mer makt och inflytande. En elev berättade om rädslan då en bomb slår ner i grannens hus. Flera elever kunde berätta om rädsla för ormar och ilska hundar. En elev berättade om hur rädd hon blivit då hennes mamma blev hotad med ett vapen. En elevs farbror hade blivit jagad av en arg taxichaufför. Någon beskrev rädslan efter att ha skjutit en boll genom ett fönster. En annan berättade om sin mammas

oro för vad som kunde hända hennes mamma. En nyanländ elev sa att det enda mamma är rädd för är att bli utvisad. I Sverige var föräldrarna oroliga för att deras barn skulle börja använda droger och alkohol. Flera föräldrar nämnde oron för våldtäkt och för att dottern inte skulle komma hem på natten. Eleverna själva beskrev oron för att misslyckas på ett prov.

Eleverna fick med hjälp av läxan höra berättelser inte bara från Sverige utan även från Grekland, från länder i Centralasien och från före detta Sovjetunionen. De fick under de två lektionerna möjlighet att jämföra olika former av rädsla och oro i olika länder och miljöer, både då och nu. De fick därmed också möjlighet förstå att något av de miljöer och den bakgrund som skapade rädsla och oro. De gavs inte bara möjlighet att utveckla förmågan att berätta och lyssna utan även diskutera skillnaden mellan rädsla och oro.

Samarbetsläxor

Som lärare på mellan- och högstadieskolor i Rinkeby gav jag ofta eleverna läxa att diskutera olika teman och frågor med sina föräldrar. Under åren 2004-2008 fick jag möjlighet som forskare att delta i ett forskningsprojekt där lärare och jag tillsammans skrev läxor som vi kallade för samarbetsläxor. Projektet kom sedan att ligga till grund för en avhandling om olika aspekter på samarbetsläxor (Strandberg 2013).

Tillsammans med lärare på olika skolor i Stockholmstrakten fortsatte jag, i så kallade läxprojekt, att under arbetet med avhandlingen att skapa samarbetsläxor. Varje läxa inleddes med en titel och en ingress och som följdes av fem till tio olika frågor som var riktade direkt till den vuxne. Eleverna hade ca en vecka på sig att genomföra intervjun med föräldrar eller någon annan vuxen i dess närhet.

Exempel på samarbetsläxor

Låg och mellanstadiet	Mellan och högstadiet
Får man ta det man hittat?	Rädsla – då och nu, här och där.
Läxor, lärare och lekar i skolan för länge sedan.	Familjen och släkten - Vilka tillhör familjen?
Vänskap och förtroende –pappas/mammas bästa vän.	Femhundra svenskar flyr till Marocko – Vilka råd behöver flyktingarna och vilka råd behöver de som tar emot de svenska flyktingarna?
Ansvar – då och nu, varför och hur?	Oskrivna regler i kyrkor, moskéer och tempel. Hur får man syn på det osynliga?
Att flytta och vad tar man med sig?	Att vara barn/ung då och nu.
Spela kula - förr och nu.	Att vara modig – exempel på modiga människor då och nu.
Skrönor och berättelser från olika länder. Tema trovärdighet.	Små och stora traditioner. Hur förändras traditioner med tiden?
Att vänta och stå i kö! Då och nu, här och där.	Hälsningstraditioner i Sverige och i andra länder. Hur hälsar man på någon som vill hälsa på ett annat sätt?

Traditioner och festligheter. Gemenskap här och där.	Bröllops-/begravningstraditioner då och nu samt här och där.
Lekar i olika länder.	Moral och rättskänsla, i små städer/byar och i storstäder
	Skall brottslingar ha straff eller vård? Varför heter fängelser kriminalvårdsanstalter?
	Om tjuvar, lagar och religion – förr och nu, och i olika länder. Får man stjäla om man är fattig?
	Olika roller, förr och nu! Här och där.
	Respekt - Dilemman i parker och i tunnelbanan.

Tabell 1. Samarbetsläxor

Syftet med den följande texten är att väcka inspiration och ge didaktiska tips på hur föräldrars livserfarenheter kan bli en tillgång i undervisningen. Med livserfarenheter avses inte bara minnen utan även de värderingar, den kunskap och den visdom som de vuxna erhållit genom livet.

Läxor associeras sällan med något positivt utan snarare som något tråkigt och som stjälar tid från annat som är roligare. Ord som uppläxning och bakläxa visar att läxor under lång tid varit något negativt. Den följande texten vill lyfta fram läxor som varken är tråkiga eller som uppfattas som ett straff.

Läxforskning

Den vanligaste definitionen av läxor ”är uppgifter som läraren tilldelar eleverna att göra utanför skoltid” (Skolverket 2014 s. 9). Men läxor på lågstadiet skiljer sig från läxor på högstadiet, läxor i matematik skiljer sig från läxor i engelska, läxor i historia från läxor i NO osv. Det finns dessutom olika kategorier av läxor i varje skolämne tex repetitionsläxor, förberedelseläxor, undersökande läxor och samarbetsläxor (Skolverket 2014:13). När läxor diskuteras är det viktigt att precisera vilka sorters läxor som avses.

Forskning om läxor är relativt begränsad. Svenska forskare har intresserat sig för läxors effekter på elevers sociala liv (Westerlund 2004), på hur läxor påverkar likvärdigheten i undervisningen (Österlind 2001) på läxor relaterat till elevers arbetsmiljö (Hellsten 2000), på elevers perspektiv på läxor (Gu & Kristoffersson 2010) och på läxors påverkan på familjer (Forsberg 2007). Ljung Egeland mfl (2018) studerade lärares uppfattningar om läxor relaterat till nyanlända elever. Gustavssons studie (2013) studerade sambandet mellan den tid elever lägger ner på matteläxor och deras resultat på prov. Grönmo (2013) fann i en nordisk studie att svenska lärare i högre grad än norska och framför allt finska lärare lägger ner mycket tid på att rätta läxor i matematik.

En amerikansk studie av Van Voorhis mfl (2009) kan jämföras med studien om samarbetsläxorna. Forskarna studerade vilken inverkan på elevernas lärande det hade om eleverna regelbundet fick berätta för föräldrarna och visa vad de arbetat med i skolan. Föräldrarna skulle vara aktiva lyssnare och ha rollen som

assistenter. Eleverna presterade bättre i jämförelse med de klasser som inte fått liknande läxor. Föräldrarna fick en mer positiv syn på skolan och samarbetet. Till skillnad mot samarbetsläxorna, som presenteras här, skulle föräldrarna i Van Voorhis med fleras studie endast bidra med sitt intresse och inte med sina minnen och livserfarenheter. Med samarbetsläxorna fick föräldrarna en mer aktiv roll som berättare.

Hem och skola

Samarbete mellan hem och skola karaktäriseras sedan länge av att skolan är aktiv och rapporterar och föräldrarna är passiva mottagare av information. En del föräldrar önskar att barnen får fler läxor medan andra önskar färre läxor. För att skapa enhetlighet bland lärare och för att kunna svara på föräldrars frågor om läxor har många skolor utvecklat en läxpolicy (Skolverket 2014). Intrycket från en pågående studie (Strandberg 2020) är att dessa bidragit till att utveckla en gemensam syn på hur läxor används i undervisningen.

Många lärare har erfarenheter av svårigheter att engagera och samarbeta med föräldrar vilket också framgår av intervjuer med både lärare och föräldrar. Erikson (2008) visar i sin forskning att föräldrar med invandrabakgrund i mindre grad än föräldrar som gått i skola och vuxit upp i Sverige deltar och är aktiva på föräldramöten. I intervjuer med lärare framkommer att lärare tycker att det är svårt att få kontakt med föräldrar som har invandrabakgrund (Ljung Egeland mfl 2018). När nyanlända föräldrar intervjuas av Nihad Bunar (2015) om samarbetet med skolan framträder en annan bild. Den beskriver att de möttes av misstänksamhet från skolans personal och att deras erfarenheter snarare uppfattades som ett problem än en tillgång (jfr Bouakaz 2009). Föräldrarna uppfattade att skolan försökte att uppfostra dem. Det var inte föräldrarnas erfarenheter och kunskaper som var av intresse utan snarare deras klädsel och traditioner. Lärarna såg de nyanlända föräldrarnas kultur som ett problem. Nyanlända föräldrar med migrationsbakgrund uppfattas enligt Ljung Egeland mfl. (2018) inte som kompetenta nog för att ge sina barn ett stöd med läxorna.

I en intervjustudie med tjänstemän, rektorer och lärare i en mångetnisk förort om skolans samverkan med hemmen finner Dahlstedt (2007) att familjen beskrivs som orsaken till en rad problem. Föräldrarnas språk och kultur ses som ett "samverkanshinder" (s.3). Skulden för barnens misslyckanden läggs på föräldrarna. Av dessa studier att döma finns det ett behov av en mer ömsesidig kontakt mellan hem och skola.

Lahdenperä beskrev redan 1997 två olika förhållningssätt till föräldrar med utländsk bakgrund. Det kompensatoriska förhållningssättet som karaktäriseras av att föräldrarna ses som i behov av olika stödåtgärder för att de saknar kunskaper och erfarenheter av svensk skola och undervisning. Det andra synsättet – det komplementära förhållningssättet karaktäriseras av att föräldrar och lärare på olika sätt kompletterar varandra för att bidra till elevernas/barnens lärande och utveckling. Det komplementära synsättet är tydligt i Skollagen (4 §) där det

framgår att ”skolan ska samarbeta med hemmen för att främja elevernas lärande och trivsel i skolan”.

Samarbetsläxor

I avhandlingen *Läxor om och för kulturell mångfald med föräldrarnas livserfarenheter som resurs – några kritiska aspekter* (Strandberg 2013) studerades bland annat om läxor kan få funktionen av gränsobjekt mellan hem och skola samt vilka kategorier av feedback som ges av lärare då samarbetsläxor redovisas.

Läxorna delades ut i tre högstadielklasser med elever som hade svenska som modersmål och med elever som hade ett annat modersmål. Syftet med läxorna var att öka utbudet av berättelser i undervisningen och att ge eleverna möjligheter till att utveckla både språk och förmågan att växla mellan olika perspektiv. Föräldrarna som intervjuades var positiva till läxorna för att de fick möjlighet att diskutera etiska frågor med sina barn. När deras berättelser blev en resurs i undervisningen skapades en annan kontakt mellan hem och skola där föräldrar och lärare möttes på ett mer jämbördigt plan. När föräldrar bidrar till undervisningens innehåll är de inte längre passiva mottagare av information. De läxor som berörde mer kontroversiella teman som tex krig, politik och förälskelse antogs inte leda till ett närmande mellan hem och skola (Strandberg 2014).

Den fråga som eleverna i årskurs sju tyckte vara mest intressant var: Är det rätt att döda den som dödat? En förälder berättade att hon och hennes make fortsatte att diskutera dödstraff även när inte deras son var med (Strandberg 2013). Vissa av samarbetsläxorna fick funktionen av så kallade familjeläxor liknande de som Ljung Egeland mfl (2018) beskriver. Läxorna blev något som diskuterades av flera i familjen för att frågorna var intressanta. De väckte intresse och kanske gav de en möjlighet för de nyanlända att lära sig mer svenska. Det visade sig även att läxorna var betydelsefulla för lärarna. ”När det gäller det eleverna har sagt, så i vissa fall har jag fått veta lite mer om eleverna och deras bakgrund och familjesituation” (Strandberg 2014 s. 66).

En förälder som intervjuades om samarbetsläxorna ansåg till exempel att samarbetsläxorna var betydligt viktigare än matte- och naturorienterande läxor eftersom de tog upp teman som ”man har med sig hela livet”. Det fanns inga givna svar i läxorna, vilket en förälder tyckte var positivt. När eleverna utvärderade samarbetsläxorna skrev en elev:

När jag frågade frågor och fick svaren diskuterade vi också hemma tillsammans och kom på ännu bättre svar. Det gjorde att jag kunde lättare komma på något och tänka mer komplicerat (Strandberg 2014 s. 66).

Läxfrågor där det fanns ett förväntat svar väckte inte intresse och inte heller omfattande frågor som ”Vad är en god människa” eller ”Vad är det för skillnad på religion och tradition”. Däremot visade det sig att frågor som innebar en jämförelse mellan ”då och nu” och ”här och där” underlättade för diskussion och samtal hemma med någon vuxen.

Samarbetsläxor kan bli som en bro - ett så kallat gränsobjekt (jfr Strandberg 2014; Strandberg 2018) mellan hem och skola när de berör frågor som alla kan tala om.

Feedback och kulturella koder

I en studie av Strandberg & Lindberg (2012) analyserades lärares feedback under ett par lektioner då eleverna redovisade läxan Rädsla (samma som ovan). Studien visar att läraren gav eleverna feedback på sju olika sätt dvs forskarna fann sju olika kategorier av feedback. Sex av dessa visade sig ge ökade möjligheter för eleverna att utveckla sina berättelser och resonemang. Gemensamt för dessa sex kategorier av feedback var att eleverna gavs mer tid att berätta och reflektera. Lärares och de andra elevernas intresse gjorde att eleverna i många fall gav ytterligare bakgrund till sin berättelse vilket var gynnsamt för diskussionen i klassen. Men när läraren vid något tillfälle stod mållös och inte ställde någon följdfråga utan bara gick vidare till nästa fråga fick inte eleven den uppmuntran och möjligheter som andra eleverna fått för att utveckla sin berättelse. Studien visade också att lärares kulturella koder färgar den feedback och de kommentarer som läraren gav (Lindberg & Strandberg 2019). Vid ett tillfälle utgick läraren utifrån den svenska kontexten i sin kommentar till elevens kommentar som utgick ifrån Ryssland och Centralasien. En slutsats är att lärares interkulturella kompetens prövas då elever berättar historier från miljöer och sammanhang som går långt utanför lärarens egna referensramar och verklighet.

Erfarenheter från olika läxprojekt 2004-2012 visar också att fördomar och förutfattade meningar om nyanlända föräldrar synliggörs bland lärare när läxans frågor ska formuleras. En moralisk och uppfostrande attityd i läxorna som till exempel att fråga om läsvanor eller om frukostvanor är inte gynnsam för kontakten mellan hem och skola. Då blir en läxa om spöken, onda andar och annat skrämmande från barndomen mer spännande att samtala om i klassen. Läxor om lekar förr, om bus och rackartyg är roligare att diskutera än läxor som är alltför abstrakta och som förutsätter vissa typer av kunskaper.

Sekundära erfarenheter

Lev Vygotskij (1995) beskriver i den lilla boken Fantasi och kreativitet i barndomen att barn som saknar erfarenheter kan låna vuxnas erfarenheter så kallade sekundära erfarenheter och använda dessa för att utveckla fantasi. Enligt Vygotskij utgår all fantasi från erfarenhet. Vygotskij skrev ” Ju rikare en människas erfarenheter är, desto mer material förfogar hennes fantasi över” (1995 s. 19). Fantasin hämtar sitt stoff från verkligheten. Vygotskij skrev:

Om jag inte haft några föreställningar om vattenbrist, sand, väldiga vidder och om de djur som bebor öken skulle jag inte kunnat skapa mig en föreställning om denna öken (1995 s. 21).

Barn kan enligt Vygotskij låna de vuxnas erfarenheter och leva sig in i de livsvillkor och förutsättningar som krävs av djur och människor för att leva i öken.

När eleverna under läxredovisningen (samma som ovan) fick höra en berättelse om hur en förälder under sin ungdom hade blivit jagad av en taxichaufför när ungdomar spelat hartsfiol utanför hans fönster, fick eleverna möjlighet att leva sig in i den spänning och den rädsla som detta klassiska bus ledde till. De ville genast hitta på något liknande! I en annan samarbetsläxa som handlade om trovärdighet fick elever i Kista, nordväst om Stockholm, höra berättelsen om Silverpilen dvs det spöktåg som enligt sägnen kör nattetid mellan Akalla och Kungsträdgården. De kände väl till sträckan och hade passerat spökstationen många gånger. Verkligheten mötte den moderna sägnen och satte fart på elevernas fantasi.

Sagor och berättelser som tas upp i undervisningen utgår ofta ifrån svenska referensramar och traditioner vilket kan leda till att nyanlända elever och elever med invandrarbakgrund inte känner igen sig i miljöer. I en norsk studie visade de Wal Passtoor & Säljö (2008) att flerspråkiga elever exkluderas när uppgifter i läroböckerna tar sin utgångspunkt i ”fiske, svamplockning och friluftsliv”. När de flerspråkiga eleverna inte förstod sammanhanget och när egna erfarenheter inte var relevanta såg forskarna att eleverna blev passiva. När elever inte förstår sammanhanget får de ingen möjlighet att utveckla fantasi och inlevelseförmåga. Om exempel på fritidssysselsättningar från andra länder och miljöer används i undervisningen ökar de flerspråkiga elevernas möjligheter att bidra till undervisningen. Genom att lyfta fram berättelser och miljöer från andra länder än de västerländska ges alla elever möjlighet att vidga sina perspektiv. Med ett interkulturellt perspektiv kan läraren med hjälp av läxor hämta berättelser från miljöer som inte bara präglas av svensk etnicitet och på så vis bekräfta betydelsen av många perspektiv i klassen. Ett intryck är att läxor som hämtar äldres erfarenheter och visdom ger elever möjligheter till inlevelse och fantasi.

Språk- och tankeutvecklande läxor

Till varje samarbetsläxa finns några ord och begrepp som eleverna inte använder i sin vardag. Genom att intervjua föräldrar eller någon äldre person och sedan redovisa intervjun i klassen får de möjlighet att använda orden och begreppen och göra de till sina egna. När elever får i uppgift att tala om det som de arbetat med i skolan tillsammans med vuxna får de använda sig av skolspråket i en annan miljö vilket innebär att de utmanas språkligt. När flerspråkiga elever tvingas att återberätta läxans innehåll på modersmålet ger det eleverna möjlighet att både utveckla modersmålet och att förstå innehållet på ett annat plan – en övning som är gynnsam ur ett flerspråkighetsperspektiv. Väl i skolan när läxan ska diskuteras använder de språket. Att tala med äldre ger dessutom eleverna en möjlighet att lyssna, ställa följdfrågor och visa respekt.

Bakom varje läxa fanns begrepp och perspektiv (jfr tankebegrepp Skolverket 2015) som vägleder läraren att utmana elevernas tänkande. Dessa kan vara förändring och utveckling, miljöer och sammanhang, dåtid och nutid, värderingar och föreställningar samt olika perspektiv. Dessa begrepp svarar mot innehållet i kursplanerna. Uppföljningen i klassen då eleverna får ta del av vuxnas

erfarenheter ger eleverna möjlighet att inta nya perspektiv och att förstå bakgrund och sammanhang för det som berättas.

Läxmodellen

Tillsammans med lärarna som ingick i Läxprojektet 2004 – 2008 skapades den s.k. läxmodellen. (Holmberg mfl 2009)

1. Lärare skriver läxan tillsammans.
2. Läxan presenteras fråga för fråga i klassen.
3. Läxan ligger ute över en helg.
4. Läxan redovisas i grupper/helklass och diskuteras. Läraren sammanfattar.
5. Eleverna skriver en text utifrån vad kamraterna berättat och diskussionen i klassen.

(Holmberg mfl 2009)

Erfarenheter från olika läxprojekt visar att tre till fyra samarbetsläxor per termin är lagom mycket. Det tar att formulera läxfrågorna och att följa upp läxan i klassen. Det behövs några läxor för att elever och föräldrar ska förstå på vilka sätt samarbetsläxor skiljer sig från andra läxor och hur man ska besvara frågorna och diskutera i klassen.

Sammanfattning

Nyanlända elever och deras föräldrar kan med sina erfarenheter bidra till ett mer varierat utbud av berättelser och miljöer i undervisningen som ger elever möjlighet att växla mellan olika perspektiv. Forskning visar att nyanlända föräldrars livserfarenheter och kultur kan bli en resurs och därmed inte uppfattas endast som ett problem. När föräldrars livserfarenheter bli ett komplement till undervisningen och därmed erkänns som något positivt ökar möjligheterna för ett tillitsfullt samarbete mellan hem och skola. När samma etiska frågor diskuteras både i skolan och i hemmen samarbetar skolan ”med hemmen för att främja elevernas lärande och trivsel i skolan”(Skollagen 4 §) .

Några tips - att skapa samarbetsläxor

- På föräldramöten är det lämpligt att ta upp läxor som tema och särskilt nämna syftet med samarbetsläxor.
- Etiska frågeställningar hämtade från till exempel skönlitteratur passar som teman för samarbetsläxor. De är universella och kan diskuteras oavsett kulturell och social bakgrund.
- Erfarenheten visar att elever behöver öva sig på att intervjua och ställa följdfrågor. Om eleverna förstår varje fråga i läxan och de är nyfikna på svaret så är det lättare för dem att ställa följdfrågor under intervjun.
- Det kan vara klokt att ha en reservpool av personer som kan intervjuas till exempel på seniorboenden.

- Eleverna behöver nödvändigtvis inte föra anteckningar under intervjun.
- Frågorna får inte vara för privata men heller inte för allmänna.
- Läxorna behöver utvärderas och följas upp så att läraren vet hur de togs emot av föräldrarna.
- Om några elever inte gjort läxan kan det bero på att eleverna inte förstått instruktionen eller frågorna eller så har de vuxna inte haft möjlighet eller inte förstått tanken med läxan. Elever kan inte lastas för att de inte gjort sin samarbetsläxa.

Diskussionsfrågor

1. Vad behöver vi tänka på om vi ska pröva samarbetsläxor på vår skola? Vilka teman skulle passa?
2. Hur kan vi träna eleverna på att intervjua och ställa följdfrågor?
3. Vilka tecken på inlevelse och fantasi vill vi se hos eleverna under presentationen och diskussionen i klassen?
4. Hur informerar vi bäst föräldrar och elever om syftet med samarbetsläxor och andra läxor?
5. Ska vi enas kring en läxpolicy på vår skola? Vad ska stå i den?

Referenser

- Bembenutty, H. (2011) The Word: Homework's Theory, Research, and Practice. *Journal of Advanced Academics*, 22/2, 340 -349.
- Bouakaz, L. (2009). Föräldrasamverkan i mångkulturella skolor. (1. uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Bunar, N. (2015) Det osynliga föräldraskapets nätverk, länkar och broar i red N. Bunar Nyanlända och lärande – mottagande och inkludering. Natur och kultur: Stockholm. 214-262.
- Dahlstedt, M. (2007) Föräldrar som villkorad resurs: skolans föräldrarbete i mångetniska förorter Ingår i: Utbildning, arbete, medborgarskap: strategier för social inkludering i den mångetniska staden i M. Dahlstedt, F. Hertzberg, S. & A. Ålund, Umeå: Borea , 2016, 3, s. 211-238.
- de Wal Passtoort, L. & Säljö, R. (2008) Barns vardagsupplevelser i pedagogisk praxis Meningsdanning, förståelse og misförståelse i de multietniska klasserommet i Gustavsson, A., Olin Lauritzen, S. & Ödman, P. (red.) (2008). *Främlingskap och tolkning: en vänbok till Charles Westin*. Stockholm: Stockholms universitets förlag.
- Erikson, L. (2008). Föräldrar och Skola – olika innebörder. I A. Nilsson (Red.). *Vi lämnar till skolan det käraste vi har.* (s. 30-49). Myndigheten för skolutveckling, Stockholm: Liber.

- Holmberg, H., Schyborger, M. & Strandberg, M. (2009). En helt annan läxa – Lärarhand-ledning för samarbetsläxor. Andra utökade upplagan. Stockholms Stad, Stockholm: Kompetensfondens kansli.
- Kadefors, S. (2001). Sandor slash Ida. Stockholm: Bonnier Carlsen.
- Lahdenperä, P. (1997); Invandrabakgrund eller skolsvårigheter? En textanalytisk studie av åtgärdsprogram för elever med invandrabakgrund. Studies in Education Sciences, 7. Stockholm: HLS förlag.
- Lindberg, V. & Strandberg, M. (2019) Feedback som stöd eller hinder för lärande i mångkulturella klassrum. I Lindberg, V., Eriksson, I. & Pettersson, A. (red.) (2019). Formativ bedömning: Utmaningar för undervisningen. Natur & Kultur Akademisk.
- Ljung Egeland, B., Duek, S. & Olin-Scheller, C. (2018) Hjälpa eller stjälpa? - Uppfattningar om läxor och elever med migrationsbakgrund Danbolt, A.M.V., Alstad, G.T. & Randen, G.T. (red.) (2018). Litterasitet og flerspråkighet: muligheter og utfordringer for barnehage, skole og lærerutdanning. Bergen: Fagbokforl.. s. 57-74.
- Skollagen (2010:800) Kap 4 Utbildningsdepartementet, Fulltext (Regeringskansliet).
- https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800
- Skolverket, (2014) Läxor i praktiken – ett stödmaterial om läxor i skolan. Stockholm, Fritzes.
- Skolverket, (2015) So-ämnenas språkliga karaktär.
- Strandberg, M. & Lindberg, V. (2012). Feedback in a Multiethnic Classroom Discussion. Journal of Intercultural Education, 23(2) 75-88.
- Strandberg, M. (2013) Läxor om och för kulturell mångfald med föräldrars livserfarenhet som resurs – några kritiska aspekter. Doktorsavhandling från Institutionen för pedagogik och didaktik nr 25 Stockholms universitet.
- Strandberg, M. (2014) Läxor som gränsobjekt för samverkan mellan hem och skola? Nordiske Udkast 41/1, 70-94.
- Strandberg, M. (2018) Läxor och fantasi - inkludering av nyanlända elever i ordinarie klass I red Otterup, T. & Kästen Ebeling, G. (red.). En god fortsättning: nyanländas fortsatta väg i skola och samhälle. (Upplaga 1). Lund: Studentlitteratur.
- Strandberg, M. (2020) Lämpolicyer- policy och praktik. Ännu ej publicerat material.
- Van Voorhis, F. L. (2009). Does Family Involvement in Homework Make a Difference? Investigating the Longitudinal Effect of Maths and Language Art Interventions. In R. Deslandes (Ed.). International perspectives on student

outcomes and Homework Family – School – Community Partnerships.
London: Routledge.

Vygotskij, L. S. (1995). Fantasi och kreativitet i barndomen. Göteborg, Daidalos.